

GODIŠNJI IZVEŠTAJ 2023.

Beograd, 2023.

2023 |

Izdavač: Mreža organizacija za decu Srbije MODS

Za izdavača: Saša Stefanović

MODS, 2023.

www.zadecu.org

office@zadecu.org

Beograd, 2023.

MODS je savez udruženja za decu koji trenutno okuplja 111 članica iz cele Srbije. Nastali smo iz potrebe da se organizacije koje rade sa decom okupe oko zajedničkih ciljeva i nastupaju zajedno

Danas, MODS predstavlja nezavisnu platformu koja deluje na unapređenje saradnje udruženja, usaglašavanje zajedničkih stavova i povećanje njihovog učešća i učešća dece u kreiranju javnih politika koje će doprineti:

- smanjenju siromaštva, socijalne isključenosti i nejednakosti;
- da svako dete živi u bezbednom porodičnom okruženju;
- da svako dete ima dostupno i kvalitetno obrazovanje;
- da svako dete ima dostupnu i kvalitetnu zdravstvenu zaštitu i životnu sredinu;
- da svako dete bude zaštićeno od zlostavljanja, zanemarivanja, iskorišćavanja i nasilja.

MODS organizuje konsultacije sa članicama, organizacijama koje sprovode aktivnosti sa decom i za decu i sa njihovima roditeljima, o promenama politika koje mogu da obezbede kvalitetniji život za svako dete. Nastojimo da saznamo mišljenje dece i njihove stavove uvažimo. Podržavamo učešće naših članica u radnim grupama koje formiraju državne institucije u cilju promena javnih politika za decu.

Uspostavili smo 5 tematskih grupa u koje su uključene članice MODS-a i koje nam služe za dogovor oko zajedničkih akcija, razmene informacija i učenja: 1. Socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva; 2. Zaštita dece od nasilja; 3. Participacija dece; 4. Kvalitetno obrazovanje i inkluzija; 5. Rani razvoj i obrazovanje dece.

MODS ima predstavnike u Savetu za prava deteta Vlade Republike Srbije; potpisan Memorandum o saradnji sa zamenicom Zaštitnika građana za prava deteta, potpisan memorandum o saradnji sa Savetom za praćenje preporuka mehanizama UN za ljudska prava Vlade Republike Srbije; članica je Platforme organizacija za praćenje preporuka tela UN za ljudska prava; članica smo međunarodnih mreža i saveza – Eurochild, ChildPact-a, globalne mreže za okončanje seksualnog iskorišćavanja – ECPAT i regionalne mreže u Dunavskoj regiji – Danube Civil Society forum.

REKLI SU O MODS-U

„Mreža organizacija za decu Srbije (MODS) se zalaže za smanjenje siromaštva, socijalne isključenosti i nejednakosti u našem društvu. Ostvarivanje prava, unapređenje položaja i poboljšanje kvaliteta života dece u Srbiji je zajednički cilj svih nas od samog početka. Podrška, saradnja, sinergija, otvorenost, već deset godina vlada među članicama uz dobro vođenje i nesebično deljenje zajedničkih resursa. Širok spektar profesionalaca u jednoj ovako sveobuhvatno okupljenoj grupi su velika snaga za ostvarivanje ciljeva i dobrobit čitavog društva u svakom smislu.“

Vesna Cvetković

Predsednica

NVO Nexus, Vranje

„Bogatstvo iskustva koje organizacije članice MODSa imaju je neprocenjivo. Snaga tog ujedinjena čini realnu promenu i omogućava deci da budu deca“.

Marijana Savić

*Direktorka organizacije Atina,
Beograd*

DISRUPTING HARM

Disrupting Harm

ISTRAŽIVANJE ĆE SE RADITI I U SRBIJI

Početkom 2019. godine, Safe Online Initiative kao deo End Violence Partnership investirala je 7 miliona dolara u razvoj Disrupting Harm, revolucionarnog i inovativnog istraživačkog projekta.

Ovaj projekt ima za cilj bolje razumevanje kako digitalna tehnologija olakšava seksualnu eksploataciju i zlostavljanje dece. Tri globalne organizacije - ECPAT International, INTERPOL i UNICEF kancelarija za istraživanje - Innocenti, udružile su snage radi sprovođenja ovog istraživanja u 13 zemalja širom istočne i južne Afrike i jugoistočne Azije. Tokom 2023. godine će se raditi istraživanje i u Srbiji.

Nalazi iz prve faze Disrupting Harm-a su već objavljeni i pružaju ključne uvide u seksualnu eksploataciju i zlostavljanje dece na mreži (CSEA), kao i nedostatke u postojećim sistemima na nivou zemlje. Takođe ističu ključne preporuke za vlade i druge zainteresovane strane kako bi se efikasno suočili sa ovim problemom.

Disrupting Harm se ispostavlja kao ključni projekat za stvaranje sveobuhvatnog razumevanja pretnji od seksualne eksploatacije i zlostavljanja dece na internetu, koristeći najnovije podatke i dokaze u razvoju rešenja. Više na linku [ovde](#).

SARADNJA UCPD I MINISTARSTVA SPORTA U PREVENCIJI I ZAŠTITI DECE OD NASILJA

26. januara 2023. godine u Palati Srbije, održan je sastanak predstavnika Ministarstva sporta i Učičkog centra za prava deteta, u vezi sa ostvarivanjem saradnje na izradi Posebnog protokola za zaštitu dece od nasilja u sektoru sporta usvojenog od strane Vlade Republike Srbije i izradi Priručnika za primenu Posebnog protokola.

Više informacija pogledajte na sledećem [linku](#).

Na sastanku su prisustvovali, pored direktorke programa Učičkog centra za prava deteta, ekspertkinja za zaštitu dece od nasilja, direktora Mreže organizacija za decu Srbije i relevantni predstavnici iz Ministarstva sporta.

Konstatovana je važnost ovih dokumenata u prevenciji i zaštiti dece od nasilja, spremnost Ministarstva da se u saradnji sa ekspertskim timom Učičkog centra za prava deteta uključi u izradu sadržaja ovih dokumenata. Dogovoren je okvir saradnje, konkretni načini komunikacije u procesu rada na dokumentima.

MEĐUNARODNI DAN SIGURNIJEG INTERNETA

Međunarodni Dan sigurnijeg interneta obeležava se 9. februara, kako bi se podigla svest o sigurnom i odgovornom korišćenju interneta. Ovaj dan ima za cilj da promoviše pozitivno korišćenje digitalnih tehnologija i smanjenje onlajn rizika, kao što su cyberbullying, govor mržnje ili izloženost štetnim sadržajima.

Više informacija je dostupno na sledećem [linku](#).

U Srbiji, prema podacima UNICEF-a, 86% dece i tinejdžera uzrasta 9 do 17 godina koristi internet svakodnevno, a čak 16% dece u Srbiji je iskusilo zlostavljanje preko interneta. Značajno je istaći i da oko polovine dece ne zna kako da promeni postavke privatnosti na društvenim mrežama, što ih izlaže mogućem zlostavljanju i uceni.

Centar za nestalu i zlostavljano decu je 2022. godine učestvovao u DeShame istraživanju koje je pokazalo da 90% ispitanih srednjoškolaca na internetu provodi 7 i više sati, i da se više od 90 odsto ispitanih tinejdžera susrelo sa seksualnim uznemiravanjem preko interneta.

ANALIZA PRAVNOG OKVIRA RADA I POSLOVANJA PRAVNIH SUBJEKATA ČIJA DELATNOST UKLJUČUJE DECU

Publikacija Analiza pravnog okvira rada i poslovanja pravnih subjekata čija delatnost uključuje decu – u kontekstu sprečavanja i zaštite dece od nasilja, seksualne eksploatacije i zlostavljanja je nastala u partnerstvu Mreže organizacija za decu Srbije — MODS i UNICEF-a. Publikacija sadrži analizu postojećeg pravnog okvira za delovanje organizacija u javnom i privatnom sektoru koji se tiče osiguranja bezbednosti dece i prevencije i zaštite dece od nasilja.

Publikacija pruža analizu propisa koji se tiču bezbednosti dece i prevencije i zaštite dece od nasilja u različitim oblastima rada sa decom, uključujući sport i rekreaciju, volontiranje, osnivanje i rad udruženja, zadužbina i fondacija, poslovni sektor, kulturu, turizam i ugostiteljstvo, saobraćaj i druge oblasti.

Rezultati analize predstavljaju osnovu za formulisanje preporuka za poboljšanje zakona i propisa u cilju osiguravanja sigurnog i bezbednog okruženja za decu i zaštite dece od nasilja, seksualne eksploatacije i zlostavljanja u različitim oblastima rada sa decom. Publikacija ima za cilj da doprinese unapređenju pravnog okvira za rad sa decom i da obezbedi bolje uslove za život i razvoj dece u Srbiji.

Više informacija pogledajte na sledećem [linku](#).

Publikaciju možete preuzeti [OVDE](#).

MEĐUNARODNI DAN SOCIJALNE PRAVDE

Međunarodni dan socijalne pravde ([World Day of Social Justice](#)) obeležava se svake godine 20. februara, sa ciljem da se skrene pažnja na važnost borbe za pravednije društvo koje će omogućiti jednakost svim ljudima, bez obzira na njihovu socijalnu poziciju ili poreklo. U Srbiji, kao i u većini drugih zemalja u razvoju, socijalna pravda i dalje predstavlja veliki izazov, a jedna od grupa koja najviše trpi su deca.

Više informacija je dostupno na sledećem [linku](#).

Deca u Srbiji suočavaju se sa različitim problemima koji ih sprečavaju da ostvare svoje pune potencijale. Jedan od najvećih problema je siromaštvo (i rastuća nejednakost), koje utiče na oko 30%* dece u Srbiji. Deca iz siromašnih porodica suočavaju se sa nedostatkom osnovnih životnih potreba, kao što su hrana, odeća i smeštaj, što utiče na njihovo zdravlje, obrazovanje i druge aspekte života.

Drugi problem sa kojim se suočavaju deca u Srbiji je diskriminacija. Deca romske nacionalnosti, deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, deca iz ruralnih sredina i deca bez roditeljskog staranja često su izložena diskriminaciji u različitim oblastima života, a najčešće u obrazovnom sistemu, u predškolskim ustanovama i školama.

Mreža organizacija za decu Srbije je pokrenula inicijativu „[GARANCIJE ZA SVAKO DETE](#)“ .

REIZABRAN SAŠA STEFANOVIĆ ZA DIREKTORA MODS-A

U četvrtak, 2. marta 2023. godine, odlukom Upravnog odbora, Saša Stefanović je reizabran za direktora Mreže organizacije za decu Srbije (MODS). Funkciju direktora MODS-a Saša Stefanović je uspešno obavljao i u prethodnom mandatu, a svojim rukovođenjem je postigao značajne uspehe.

Više informacija je dostupno [ovde](#).

U svom novom mandatu, Saša Stefanović će se i dalje fokusirati na ciljeve i misiju MODS-a, dok će ujedno biti otvoren za predloge i sugestije članova organizacije. Ova odluka Upravnog odbora Mreže organizacije za decu Srbije (MODS) je pozdravljena od strane brojnih članova organizacije.

Mreža organizacije za decu Srbije (MODS) je organizacija koja se zalaže za ostvarivanje prava, unapređenje položaja i poboljšanje kvaliteta života dece u Srbiji. Reizbor Saše Stefanovića za direktora MODS-a predstavlja snažnu potvrdu rada i truda koji je uložan u ovu organizaciju i nagoveštava pozitivne promene koje će se dogoditi u njenom budućem radu.

MODS SNIMIO DEČIJU HIMNU „ZA SVAKO DETE“

U ponedjeljak, 6. marta 2023. u Studiju 9 RTS-a sniman je video spot za dečiju himnu "Za svako dete". Kompoziciju je izvela Ana Stanić uz pratnju dečjeg hora „Kolibri“, hora "Soldozar" osnovne škole „Svetozar Marković“, orkestra Big bend RTS i harfistkinja iz MŠ „Mokranjac“.

U snimanju video spota učestvovala su deca iz ranjivih grupa, deca sa Kosova i Metohije, deca iz osnovnih škola Beograda, Niša, Novog Sada, Sremske Mitrovice. Kostime za decu koja su učestvovala u snimanju video spota obezbedila je kompanija [BebaKids](#).

Himnu dečjih prava je komponovala ambasadorka Mreže organizacija za decu Srbije Ana Stanić, pop pevačica i kompozitorka, a tekst himne napisao je dečiji pesnik Dejan Aleksić.

U audio snimanju kompozicije u studiju 6 RTS-a učestvovali su autorka Ana Stanić uz pratnju dečjeg hora Kolibri, hora osnovne škole „Svetozar Marković“, harfistkinja iz muzičke škole „Mokranjac“ i uz pratnju orkestra RTS-a Big bend. Muzički aranžman je uradio dr Ivan Ilić, kompozitor, aranžer, dirigent, džez muzičar docent na FMU.

Više infomacija je dostupno na sledećem [linku](#).

RADIONICA O EKONOMSKIM I SOCIJALNIM PRAVIMA U VRNJAČKOJ BANJI

24. marta, u saradnji sa Centrom za decu i omladinu Vrnjačka Banja, održana je radionica sa decom i mladima o ekonomskim i socijalnim pravima iz Vrnjačke Banje. Ova radionica je bila prilika da se mladima predstave rezultati onlajn istraživanja koje je MODS sproveo tokom maja 2022. Istraživanje je imalo za cilj da utvrdi stavove i mišljenja mladih o ekonomskim i socijalnim pravima kao ljudskim pravima.

Više informacija je dostupno na sledećem [linku](#).

Mladi u Vrnjačkoj Banji, učenici nekoliko srednjih škola (gimnazije, ugostiteljske i turističke škole), su razgovarali o razvoju ideje o ljudskim pravima i pravima deteta i postavili pitanje može li biti previše prava dece. Oni su prepoznali ekonomska i socijalna prava, kao što su pravo na obrazovanje, zdravlje, stanovanje, socijalnu zaštitu i životnu sredinu, kao ljudska prava. Oni su takođe prepoznali da je država odgovorna za ostvarivanje ovih prava. Mladi su ukazali da bi država trebalo više da ulaže u obrazovanje, u stvaranje podsticajnog okruženja u školama, za bolji životni standard učenika, stalno poboljšavanje uslova u domovima učenika srednjih škola. Po njima, neophodno je da se ulaže u zdravstvene ustanove kako bi zdravstvena zaštita i lečenje bili kvalitetni i dostupni svima građanima.

PREDSTAVLJENA DEČIJA HIMNA „ZA SVAKO DETE“ – PORUKA PODRŠKE PRAVIMA DETETA U SRBIJI

29. marta 2023. godine u Jutranjem programu RTS-a premijerno je predstavljena MODS dečija himna „Za svako dete“ koju je komponovala ambasadorica MODS-a, Ana Stanić, pop pevačica i kompozitorka, a tekst himne napisao je Dejan Aleksić, književnik za decu.

Ova himna je posvećena dečijim pravima i podseća nas na važnost poštovanja i zaštite prava deteta. Himna predstavlja glas dece i simbolizuje snažnu poruku da svako dete zaslužuje ljubav, poštovanje, jednakost i pravičnost.

Video spot je dostupan [ovde](#).

Uz podršku više od sto organizacija članica MODS-a, želimo da pošaljemo poruku da svakom detetu treba omogućiti jednake mogućnosti za rast, razvoj i ostvarenje svojih potencijala.

U skladu sa ulogom MODS-a kao nezavisne platforme koja deluje, između ostalog, na usaglašavanju stavova i podršci učešću naših organizacija u kreiranju javnih politika, 4. avgusta 2022. godine organizovan je, u saradnji sa UNICEF-om, konsultativni sastanak sa članicama MODS-a na temu unapređenja podrške jednoroditeljskim porodicama.

Više informacija je dostupno na sledećem [linku](#).

JAČANJE PARTNERSTAVA U OKVIRU ECPAT MREŽE

Predstavnice ECPAT Francuske i Srbije, Guillemette Vuillard i Jelena Hrnjak u Njujorku razgovarale su o unapređenju saradnje između članica ECPAT – globalne mreže za okončanje seksualne eksploatacije dece.

Mreža organizacija za decu Srbije (MODS) postala je punopravna članica ECPAT mreže 2019. godine i od tada kao ECPAT Srbija, sprovodi aktivnosti u okviru ove mreže koje su posvećene zaštiti dece od seksualne eksploatacije. U ovom poduhvatu MODS Mrežu predstavlja Jelena Hrnjak, dugogodišnja aktivistkinja Udruženja građana Atina.

ECPAT mreža trenutno koordinira istraživanja, zagovaranja i aktivnosti za okončanje seksualne eksploatacije dece zajedno sa 124 organizacije civilnog društva članice iz 103 zemlje sveta. ECPAT se rukovodi principom saradnje koje promoviše na svim nivoima rada, smatrajući jaka partnerstva neophodnošću za zaštitu dece od seksualne eksploatacije na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou.

Više informacija je dostupno na sledećem linku.

MODS U ČLANSTVU SAVETA ZA PRAVA DETETA

VLADA SRBIJE JE USVOJILA ODLUKU O OBRAZOVANJU SAVETA ZA PRAVA DETETA

Savet za prava deteta je osnovan u skladu sa Zakonom o Vladi Republike Srbije sa ciljem da prati i unapređuje stanje u oblasti zaštite prava dece. Savet ima predsednika i sekretara, kao i niz članova koji su imenovani iz različitih resora i organizacija civilnog društva. Među ovim članovima nalaze se i Saša Stefanović, direktor Mreže organizacija za decu Srbije, Jasmina Miković, direktorka Centra za prava deteta, i Olgica Čekić, Centar za nestalu i zlostavljanu decu.

Više informacija je dostupno na sledećem [linku](#).

Savet za prava deteta u Republici Srbiji ima važnu ulogu u zaštiti i promovisanju prava dece. Zadaci Saveta obuhvataju podnošenje inicijativa, predloga, mišljenja i analiza Vladi koji se odnose na ostvarivanje prava deteta u zemlji. Takođe, Savet prati primenu zakonskih propisa u oblasti ostvarivanja prava deteta i daje inicijative za njihove izmene.

Jedna od važnih uloga Saveta je iniciranje, koordiniranje i praćenje primene Nacionalnog plana akcije za decu, kao i praćenje primene Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja i Opšteg protokola za zaštitu dece od nasilja.

MODS U ČLANSTVU SAVETA ZA PRAĆENJE SPROVOĐENJA STRATEGIJE PREVENCIJE I ZAŠTITE OD DISKRIMINACIJE

Vlada Republike Srbije je na sednici održanoj 6. aprila 2023. godine donela odluku o osnivanju Saveta za praćenje sprovođenja Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine. Među članovima Saveta se nalazi predstavnica MODS-a Jelena Žunić Cicvarić (Užički centar za prava deteta).

Više informacija je dostupno [ovde](#).

Uz Jelenu Žunić Cicvarić, u članstvu Saveta za praćenje sprovođenja Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije se nalaze predstavnici drugih članica MODS-a. Među njima su Maja Simić iz Fondacije „SOS Dečija sela Srbija“ i Aleksandar Karov iz Centra za nestalu i zlostavljano decu.

Savet za praćenje sprovođenja Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije će biti povremeno radno telo Vlade, a njegov zadatak će biti da prati napredak u izvršenju mera predviđenih Strategijom prevencije i zaštite od diskriminacije za navedeni period, kao i sprovođenje aktivnosti utvrđenih akcionim planovima za sprovođenje Strategije.

MODS SAOPŠTENJE POVODOM PUCNJAVE U BEOGRADSKOJ OSNOVNOJ ŠKOLI

SAOPŠTENJE

3.maj 2023

Mreža organizacija za decu Srbije

Mreža organizacija za decu Srbije izražava ogromnu tugu i zabrinutost zbog nedavne pucnjave u beogradskoj osnovnoj školi. Iskreno saosećamo sa porodicama i decom koja su doživela ovaj tragični događaj.

Smatramo da je od vitalne važnosti pružiti podršku deci koja su preživela traumu.

Takođe, pozivamo medije da poštuju prava deteta i da se uzdrže od objavljivanja informacija koje bi mogle da ugroze privatnost ili na drugi način krše prava deteta koja su preživela traumu.

Kako bi se ovakve tragedije u budućnosti sprečile, pozivamo Vladu Republike Srbije i resorno ministarstvo da preduzme brze i sveobuhvatne mere kako bi se poboljšala bezbednost dece u našim školama. Ovo uključuje povećanje broja školskih psihologa, pedagoga i socijalnih radnika koji bi pružili podršku učenicima i nastavnom osoblju, uz poboljšanje saradnje sa roditeljima kako bi se preventivno odgovorilo na znakove upozorenja o potencijalnom nasilju. Takođe, apelujemo na roditelje da preuzmu odgovornost i osiguraju da vatreno oružje bude van domašaja dece.

Celo saopštenje je dostupno na sledećem [linku](#).

NEODGOVORNO IZVEŠTAVANJE POVREĐUJE ŽRTVE I PODSTIČE NOVO NASILJE

SAOPŠTENJE

5.maj 2023

Savet za štampu i organizacije: Save the Children, Centar za prava deteta, Prijatelji dece Srbije i Mreža organizacija za decu Srbije pozivaju sve novinare i urednike da se ponašaju odgovorno i da o užasnim tragedijama u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu i u okolini Mladenovca, kao i svim drugim temama koje se pokreću u vezi sa ovim tragedijama, izveštavaju u skladu sa profesionalnim standardima i istinskom empatijom.

Profesionalno izveštavanje, sa punim poštovanjem prava svih koji su pogođeni tragedijom, neophodno je kako bi deca i odrasli, kao i celo društvo, imali priliku da se suoče sa traumom koju su doživeli, i kako bi se zaustavila strašna eskalacija nasilja kojoj svedočimo.

Celo saopštenje je dostupno na sledećem [linku](#).

U saopštenje se podseća da Kodeks novinara Srbije propisuje da, čak i ukoliko nadležni državni organi objave podatke koji spadaju u domen privatnosti počinioca ili žrtve, kao što su ime počinioca krivičnog dela ili detalji koji bi ga u javnosti mogli učiniti prepoznatljivim, mediji tu informaciju ne smeju da prenose zbog mogućih posledica po žrtvu ili počinioca ukoliko se otkrije njihov identitet.

Pozivamo novinare i novinarke da dosledno poštuju etičke i profesionalne norme i izbegavaju svaki senzacionalizam prilikom izveštavanja o teškim i traumatičnim događajima za celo društvo, a posebno da svojim ponašanjem ne povređuju dodatno decu koja su preživela tragediju i porodice žrtava, ali i da ne izazivaju da se nasilje ponovi.

DOPRINOS IZVEŠTAJU O NAPRETKU SRBIJE ZA 2023. GODINU

Mreža organizacija za decu Srbije organizovala je i ove godina na poziv Delegacije Evropske unije u Srbiji dala doprinos izveštaju o napretku Srbije za 2023. godinu, u pogledu napretka koji je ostvaren na unapređenju prava deteta i položaja dece iz ranjivih grupa.

Više informacija je dostupno na sledećem [linku](#).

Ceo izveštaj možete preuzeti na sledećem [linku](#).

U izveštaju se ističe da se Srbija i dalje suočava sa brojnim izazovima u obezbeđivanju jednakog pristupa pravima sve dece. Srbija još uvek nema strateški i institucionalni okvir državne politike u oblasti prava deteta, što je dovelo do nedovoljne zaštite njihovih prava. Aktivnosti koje se odnose na prava deteta su uglavnom ad hoc i bez jasno definisanog strateškog plana.

Vlada Srbije bi trebalo da pruži veću podršku ranjivim grupama, kao što su porodice koje žive ispod granice siromaštva, porodice sa četvoro i više dece i porodice sa decom sa invaliditetom. Takođe, trenutna finansijska, socijalna pomoć i dečiji dodatak bi trebalo da se povećaju kako bi pokrili stvarne troškove života. Pored toga, Vlada treba da preduzme adekvatne mere kako bi se osiguralo da socijalna zaštita bude dostupna svoj deci bez diskriminacije i da beneficije budu dovoljne da omoguće pravilan i zdrav razvoj dece.

SRBIJA PRIHVATILA VAŽNE MEĐUNARODNE PREPORUKE DA UNAPREDI PRAVA DETETA

SAOPŠTENJE ZA MEDIJE

Zakonska zabrana fizičkog kažnjavanja dece, jačanje mehanizama koji obezbeđuju zaštitu dece od nasilja u svim okruženjima, jačanje inkluzivnosti u obrazovanju i poboljšanje celokupnog normativnog okvira koji se tiče prava deteta su neke od preporuka koje je Srbija prihvatila u nedavno završenom procesu Univerzalnog periodičnog pregleda, jednog od važnih međunarodnih mehanizama za procenu stanja ljudskih prava.

Saopštenje za medije u celosti možete preuzeti na [linku](#)

Organizacije za prava dece – Mreža organizacija za decu Srbije, Centar za prava deteta i Save the Children, pozdravljaju prihvatanje preporuka koje su ključne za unapređenje položaja dece u Srbiji i njihov rast i razvoj. Posebno je važno usvajanje i ostvarivanje preporuka koje se tiču inkluzivnosti i zabrane diskriminacije, kako u obrazovanju, tako i drugde, koje pokazuju posvećenost tome da sva deca imaju kvalitetno obrazovanje i sve usluge, uključujući decu u ranjivoj situaciji kao što su deca Romi, deca izbeglice i migranti, deca sa invaliditetom.

Preporuke iz Univerzalnog periodičnog predloga su jedna od važnih smernica za unapređenje sistema.

ODRŽANA PRVA SEDNICA SAVETA ZA PRAĆENJE SPROVOĐENJA STRATEGIJE PREVENCIJE I ZAŠTITE OD DISKRIMINACIJE

Fotografija: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

Prva sednica Saveta za praćenje sprovođenja Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije održana je u Palati „Srbija“ 3. maja 2023. godine. Na sednici su se okupili predstavnici nadležnih institucija, nezavisnih tela, organizacija civilnog društva, kao i međunarodnih organizacija u svojstvu posmatrača.

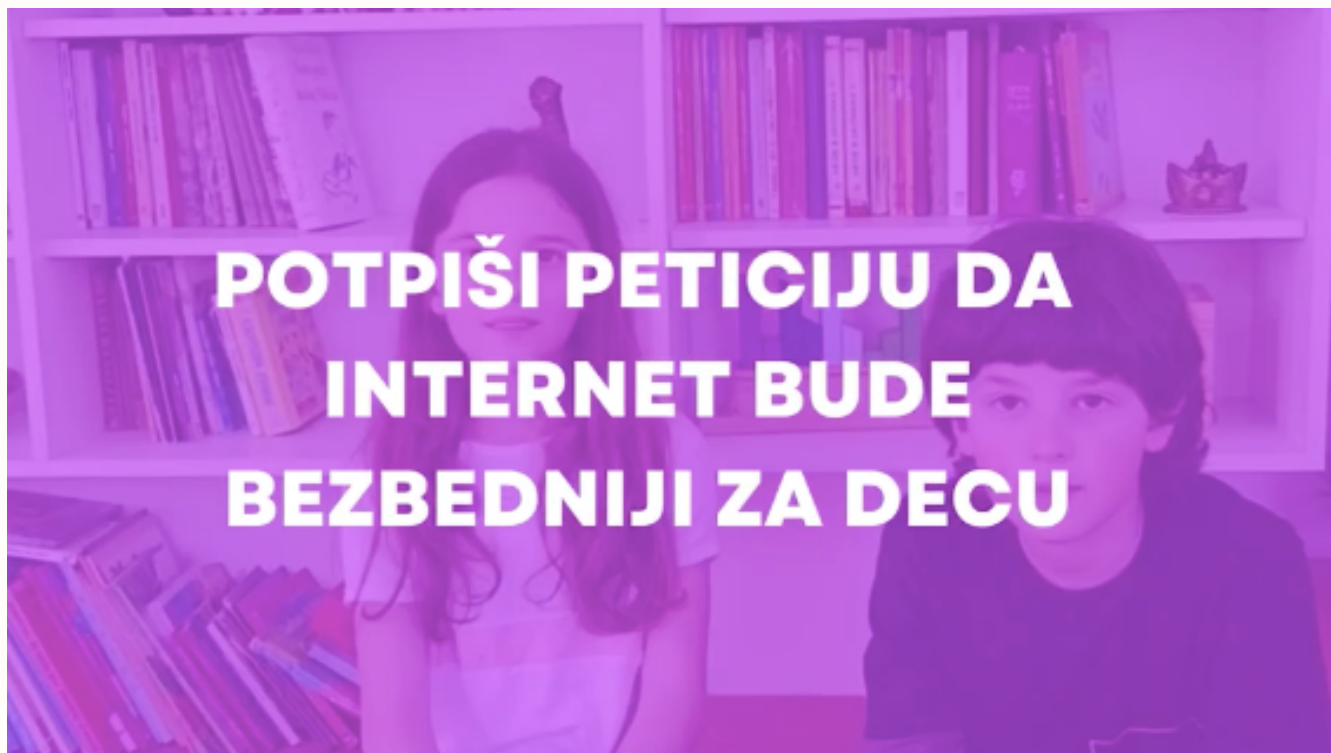
Više informacija je dostupno na sledećem [linku](#).

Ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Tomislav Žigmanov, koji je predsedavajući Saveta, otvorio je sednicu. Sednici Saveta je prisustvovala predstavnica MODS-a, Jelena Žunić Cicvarić (Užički centar za prava deteta).

Na ovoj prvoj sednici Savet je usvojio Poslovnik o radu i utvrdio način izveštavanja u skladu sa Strategijom prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine, kao i prateće akcione planove. Takođe, Savet je definisao dalju dinamiku svog rada.

MODS SE PRIKLJUČIO KAMPANJI “SVAKA SEKUNDA JE VAŽNA”

Sajt NajboljaMamaNaSvetu.com i organizacija [Justice Initiative](https://JusticeInitiative.org) pokrenule su kolektivnu kampanju “Svaka sekunda je važna” - protiv nasilja na internetu i deljenja eksplicitnog sadržaja koji uključuje decu, 1.juna na Međunarodni Dan deteta.

Kampanji se priključio i MODS, a naša članica **Dečiji centar Zaječar** uzela je učešće u kampanji. Video poruke za kampanju koje su pripremila deca iz Dečijeg centra možete pogledati na sledećim linkovima:

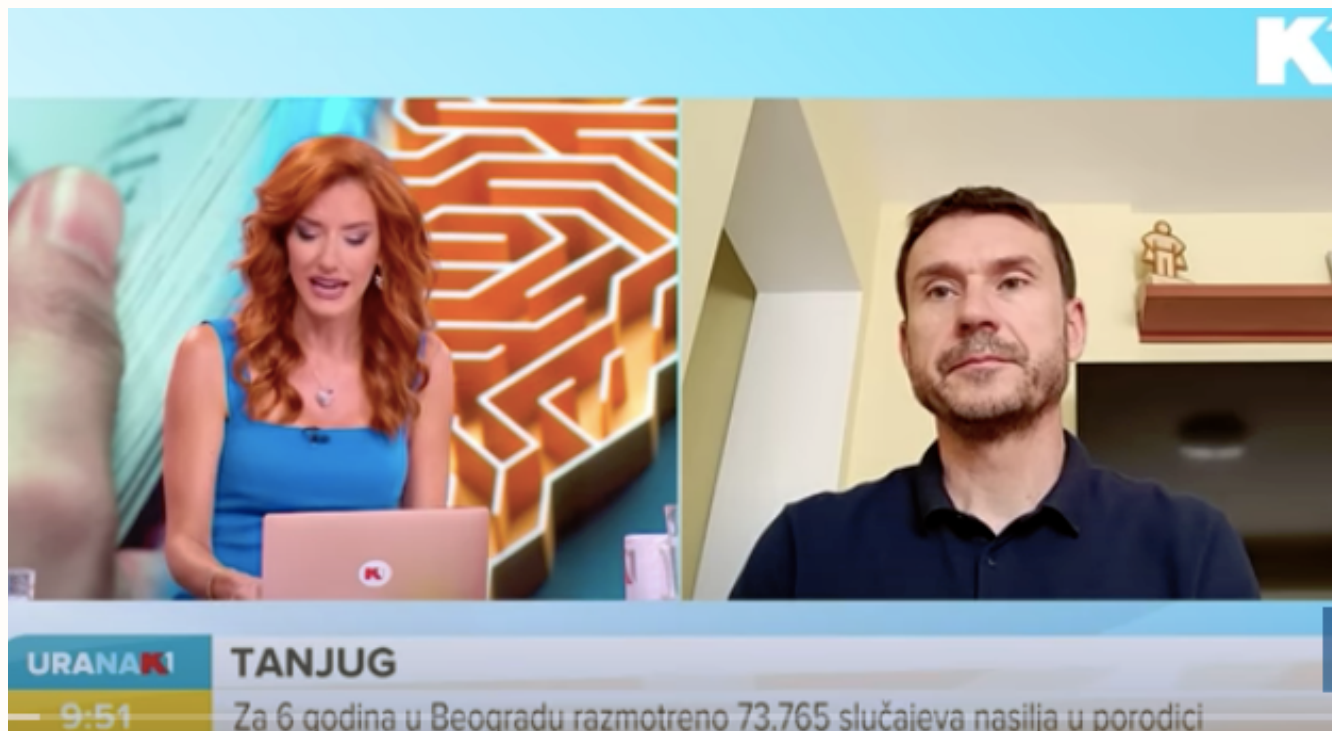
- [Da internet bude bezbednije mesto za decu;](#)
- [Potpiši peticiju da internet bude bezbednije mesto za decu.](#)

Ove godine EU će glasati o ključnom zakonu koji će uspostaviti zakonsku obavezu i odgovornost za digitalne kompanije i platforme kao što su Meta (Facebook, Instagram, Whatsapp), Viber, Google, TikTok, Tviter i drugi, da pronalaze, prijavljuju i uklanjaju materijal koji prikazuje seksualno zlostavljanje dece i uvedu sigurnije mere za zaštitu dece.

Više informacija dostupno je na sledećem [linku](#).

DA LI SU ŠKOLA I STVARNI ŽIVOT DVA RAZLIČITA KOLOSEKA KOJI SE NIGDE NE DODIRUJU

Škola i stvarni život su dva različita koloseka koji se nigde ne dodiruju, zaključak je istraživanja o stavovima roditelja, nastavnika i direktora u obrazovnom sistemu Srbije.

Pogledajte video prilog na linku [OVDE](#).

O situaciji u obrazovnom sistemu Srbije i kvalitetu obrazovanja govorili su razgovarali su, u emisiji Uranak, Saša Stefanović, Dragana Đurić, Elizabeta Jagica i Darko Eger.

SAOPŠTENJE PLATFORME: UPR PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE LJUDSKIH PRAVA KOJE SU UPUĆENE SRBIJI

SAOPŠTENJE

Republika Srbija predstavila je pred Savetom za ljudska prava državni izveštaj o ispunjenosti preporuka dobijenih u okviru 3. ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda. Tom prilikom, otvoren je interaktivni dijalog u kojem je učestvovalo 94 delegacije država članica UN koje su Srbiji uputile 260 preporuka za unapređenje ljudskih prava. Država Srbija je prihvatila 193 preporuke dok je za preostalih 67 preporuka dužna da dostavi odgovor do 11. septembra kada počinje 54. sednica Saveta za ljudska prava. Finalne preporuke koje budu usvojene sa ciljem unapređenja ljudskih prava odnose se na petogodišnji period, do 2028. godine.

Platforma organizacija za saradnju sa mehanizmima UN za ljudska prava izražava zabrinutost zbog činjenice da postoje brojne oblasti ljudskih prava u kojima Srbija nije učinila napredak. Veliki broj preporuka koje su upućene Srbiji identične su onim iz prethodnog ciklusa iz 2018. godine.

Članice Platforme aktivno su učestvovala u UPR procesu. Praćenje primene preporuka koje su Srbiji upućene tokom trećeg ciklusa uključivao je podnošenja alternativnog izveštaja Savetu za ljudska prava, iniciranje dijaloga sa donosiocima odluka, kao i brojnih zagovaračkih aktivnosti koje su imale za cilj da problemi u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava i mere za njihovo unapređenje budu prepoznati na nacionalnom nivou ali i među država članicama UN.

Saopštenje u celosti možete preuzeti na sledećem [linku](#).

SAOPŠTENJE PODRŠKE UŽIČKOM CENTRU ZA PRAVA DETETA

Na inicijativu Centra za prava deteta, Mreža organizacija za decu Srbije, koju čini više od 100 udruženja iz cele Srbije koja su osnovana u skladu sa Zakonom o udruženjima građana, pruža snažnu, bezrezervnu podršku svojim kolegama iz Užičkog centra za prava deteta čiji je jedan od osnivača i direktor Radovan Cicvarić.

Užički centar za prava deteta je organizacija koja u skladu sa Zakonom o udruženjima ostvaruje svoje statutom određene ciljeve zaštite i unapređenje prava deteta u skladu sa Konvencijom o pravima deteta koji su u saglasni sa Ustavom RS, a realizuje ih uz najviše standarde rada i uz punu posvećenost ljudskim pravima i pravima deteta, poštujući zakone Republike Srbije.

Saopštenje u celosti možete preuzeti na sledećem [linku](#).

Radovan Cicvarić i Jelena Žunić Cicvarić sa svojim brojnim saradnicima, su dugi niz godina pažljivo i predano gradili svoju organizaciju i čuvali njen integritet. Užički centar za prava je partner sa ministarstvima, obrazovnim ustanovama, UNICEF-om i međunarodnim organizacijama u velikom broju projekata koji se realizuju za dobrobit dece, a koje partnersko mesto su zaslužili svojim predanim i transparentnim radom u unapređenju položaja i prava dece.

MODS NA KONSULTATIVNOM SASTANKU MLJMPDD

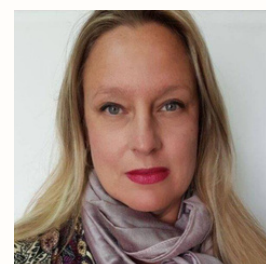

Jelena Žunić Cicvarić* ([UCPD](#)) bila je među učesnicima konsultativnog sastanka Ministarstava za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog sa organizacijama civilnog društva koji je održan 3. jula 2023. godine u Beogradu.

Ovaj sastanak, koji je organizovalo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog u saradnji sa Timom za ljudska prava Ujedinjenih nacija, imao je za cilj jačanje saradnje između Ministarstva i organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom i unapređenjem ljudskih prava.

Učesnici sastanka su tokom dvočasovne diskusije razgovarali o različitim temama, uključujući realizaciju strateških dokumenata u oblasti antidiskriminacije, zaštitu i unapređenje prava osetljivih grupa, i razmenjivali važne podatke i iskustva sa terena.

Više informacija pogledajte na sledećem [linku](#).

* Jelena Žunić Cicvarić je predstavnik MODS-a u Savetu za praćenje sprovođenja Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije

MODS U ČLANSTVU SAVETA ZA STVARANJE PODSTICAJNOG OKRUŽENJA ZA RAZVOJ CIVILNOG DRUŠTVA

PREDSTAVNICI MODS-A U ČLANSTVU SAVETA

Kandidati Mreže organizacija za decu Srbije **Saša Stefanović** i **Iva Eraković** (Prijatelji dece Srbije) izabrani su za članstvo u Savetu za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva.

11. jula 2023. godine, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, odnosno Komisija zadužena za izbor predstavnika civilnog društva za članstvo u Savetu za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva (Savet), sastavila je rang listu izabranih kandidata, koji su dobili najveću podršku organizacija civilnog društva širom zemlje.

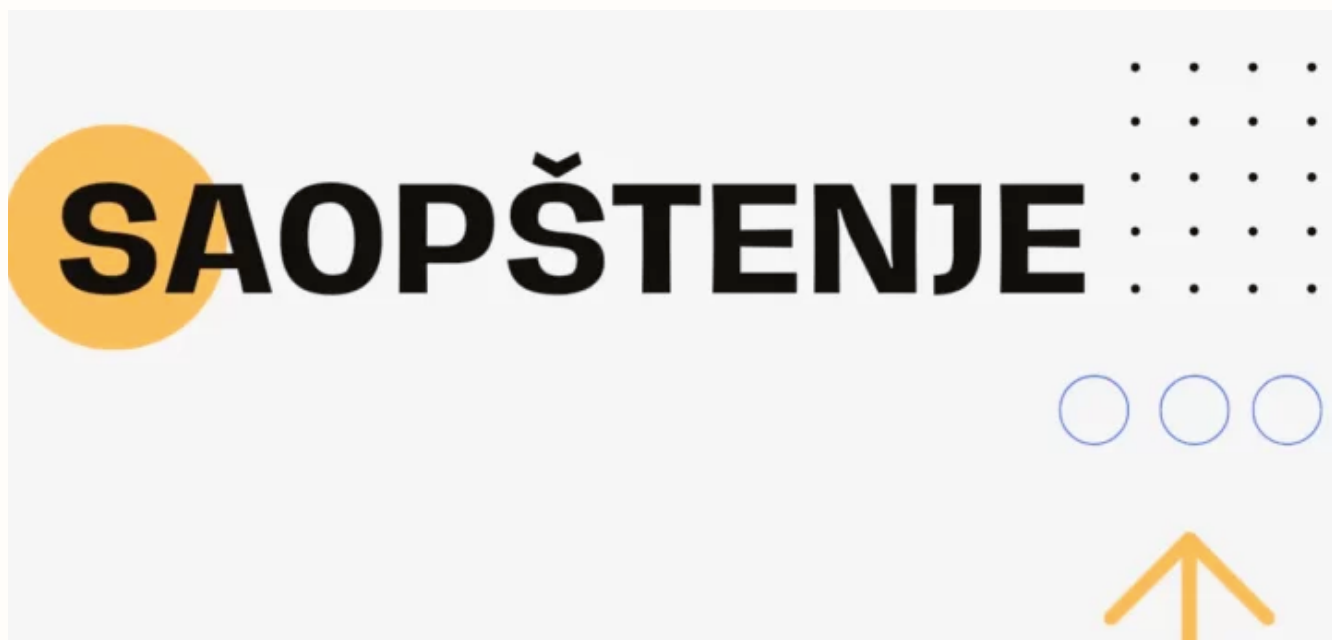
Objavljena lista predstavlja važan korak u procesu izbora kandidata za koji je započeo 23. juna 2023. godine kada su organizacije civilnog društva pozvane da glasaju za kandidate sa konačne Liste prihvaćenih kandidatura za članstvo u Savetu. Glasovi su se slali putem elektronske pošte do 30. juna 2023. godine.

Više informacija dostupno je na sledećem [linku](#).

MREŽA ORGANIZACIJA ZA DECU SRBIJE

SAOPŠTENJE POVODOM ODREĐIVANJA MERA PRITVORA MALOLETNIM LICIMA

U vezi sa nedavnim slučajevima dece kojima je određena mera pritvora, ovim putem apelujemo na poštovanje prava dece i pravilnu primenu međunarodnih standarda i nacionalnih propisa u ovim situacijama.

Određivanje mere pritvora i neophodnost poštovanja osnovnih standarda kada se ova mera primenjuje prema deci za koju se tvrdi, koja su optužena ili za koje je utvrđeno da su učinila krivična dela mora da bude u skladu sa zakonom, poslednja moguća mera i to na najkraći mogući vremenski period, uz poštovanje najboljih interesa deteta. Ukoliko se ipak odredi, pritvor treba redovno preispitivati, a slučajevi kada se deca nalaze u pritvoru treba da imaju prioritet. Tokom lišenja slobode deca treba da budu smeštena odvojeno od odraslih osoba, treba da im se obezbedi fizičko okruženje i smeštaj koji pogoduju reintegrativnoj nameni lišenja slobode te treba da se poštuju njihova prava na obrazovanje, privatnost, zaštitu fizičkog i mentalnog zdravlja, održavanje kontakata sa porodicom putem dopisivanja i poseta i druga prava.

Saopštenje u celosti pogledajte na sledećem [linku](#).

SAOPŠTENJE POVODOM NACRTA IZMENA ZAKONA O ZAŠTITI LICA SA MENTALNIM SMETNJAMA

Grupa organizacija civilnog društva (PIN Mreža psihosocijalnih inovacija, Centar za prava deteta, Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S, A11 Inicijativa, Beogradski centar za ljudska prava i MODS) skreće pažnju javnosti na to da je u sredu, 9. avgusta, završena javna rasprava o Nacrtu zakona o dopunama Zakona o zaštiti lica sa mentalnim smetnjama koji je pripremilo Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, a kojim se propisuju uslovi za prinudno zadržavanje dece koja zbog svog uzrasta nisu krivično odgovorna, a izvršila su dela koja su krivičnim zakonodavstvom kažnjiva zatvorom od najmanje deset godina, u posebnoj delu psihijatrijske ustanove.

Iako je izuzetno značajno pravno urediti položaj dece koja, zbog svog uzrasta, nisu odgovorna za teška dela koja su izvršila, smatramo da ovaj nacrt u potpunosti zanemaruje mnogobrojne aspekte ostvarivanja prava dece, te za posledicu može imati dehumanizovanje i izopštavanje ove dece iz društva, dok ne vodi unapređenju bezbednosti zajednice za šta su neophodni programi prevencije, unapređenje rane identifikacije dece pod rizikom i upućivanje na adekvatne intervencije.

Po oceni potpisnika ovog saopštenja, predložena zakonska rešenja nesaglasna su sa Ustavom Srbije i potvrđenim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, pre svega sa Konvencijom o pravima deteta, Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom, Konvencijom protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja.

Saopštenje u celosti pogledajte na sledećem [linku](#).

UMREŽAVANJE: KLJUČ USPEHA ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

Dok će većina reći da je za opstanak organizacije i njen razvoj presudno da imaju dostupna finansijska sredstva (toga nikad dosta), zaborave za trenutak da su u savremenom okruženju, deljenje informacija, razmena znanja i saradnja postali ključni faktor uspeha organizacija.

Konstatujemo kako se današnji svet brzo menja. Ali, imamo li odgovor kako se nositi sa brzim promenama i kako uneti pozitivne promene u naše okruženje? Da li postoji konsenzus kod vaših saradnika o tome šta promena zapravo podrazumeva?

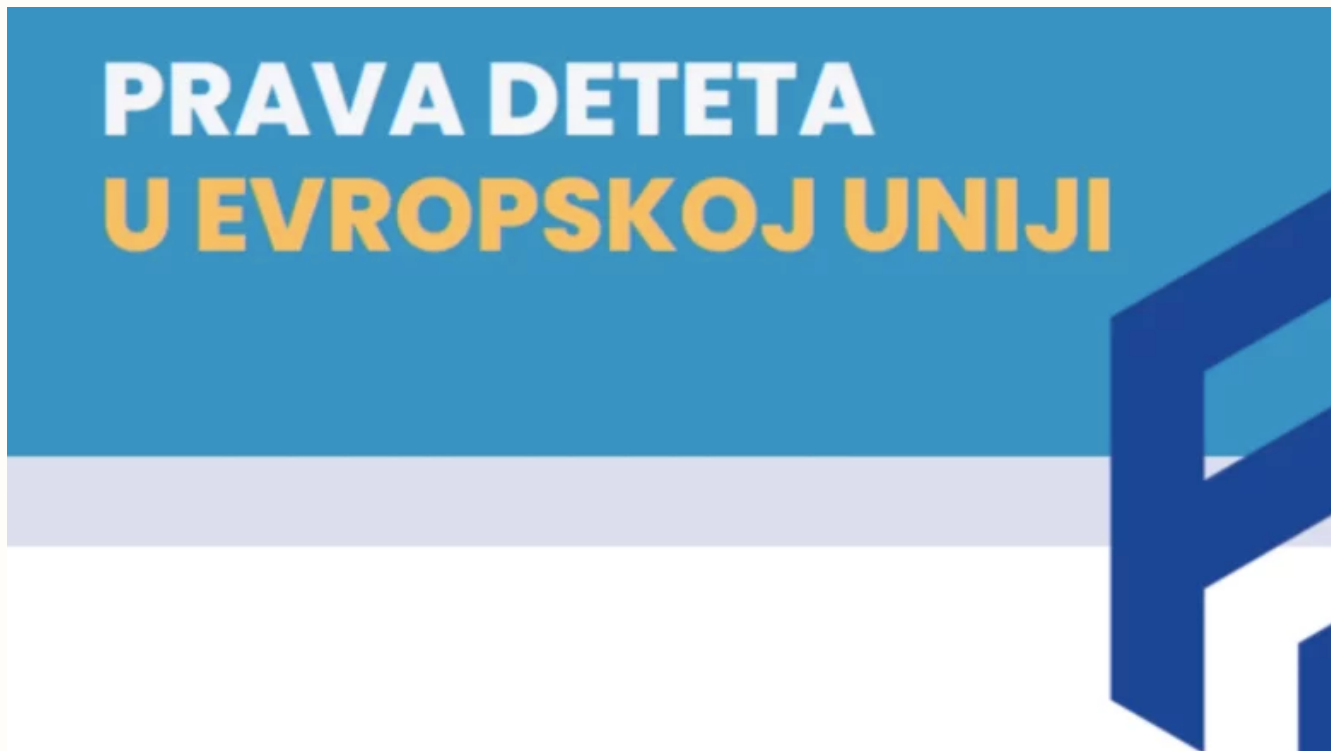
Tekst Saše Stefanovića za EU Resurs centar za civilno društvo u Srbiji

Više informacija pogledajte na sledećem linku.

ZNAMO LI ŠTA JE ZAPRAVO UMREŽAVANJE?

Na prvom mestu, mnoge stvari nam se čine samorazumljivim, pa tako i sam pojam umrežavanja. Mislimo da ćemo lako objasniti i na druge preneti razlog postojanja naše grupe, udruženja, mreže. U tom poduhvatu nam se opet čini da svi jednako razumeju šta nam valja činiti, odnosno, koje (društvene) promene treba ostvariti da bismo otklonili sve ono što predstavlja smetnju u našem ličnom i životu zajednice.

PRAVA DETETA U EVROPSKOJ UNIJI

U septembru 2023. godine objavljena je nova publikacija MODS-a „[Prava deteta u Evropskoj uniji](#)“ autora Saše Stefanovića.

Knjiga pruža sveobuhvatan pregled prava deteta u okviru Evropske unije (EU), uključujući osnovne vrednosti EU, definiciju deteta, institucionalni okvir EU i pravne instrumente koji štite prava deteta. Posebna pažnja posvećena je ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima deteta, uz istraživanje mera zaštite od zlostavljanja i eksploatacije. Autor takođe analizira politike EU u vezi sa decom u situacijama krize i migracijama, sagledavajući kako se prava deteta održavaju i promovišu u tim izazovnim okolnostima.

Više informacija potražite na sledećem [linku](#).

Celu publikaciju možete preuzeti na sledećem [linku](#).

Da li insistiranje na osnovnim ljudskim pravima (i pravima dece) i jednakosti svih građana pomaže Uniji ili joj odmaže u postizanju pozitivne percepcije kod građana i da je građani država članica bliskije doživljavaju? Koliko su iskrene i snažne reči „mir, socijalna kohezija, solidarnost, jednakost“ koje šalje Unija i koliko one dopiru do dece koja odrastaju u Evropskoj uniji ili do dece na njenim obodima. Koliko su važne njihovim roditeljima i ostalim odraslima koji umesto njih odlučuju?

MODS U POSEBNOJ RADNOJ GRUPI ZA IZRADU STRATEGIJE ZA PRAĆENJE I UNAPREĐENJE STANJA LJUDSKIH PRAVA

Predstavnici MODS-a Saša Stefanović (član) i Tatjana Lazor Obradović (zamenica člana) iz CPZV-a imenovani su za članstvo u Posebnoj radnoj grupi koja će se baviti izradom Strategije za praćenje i unapređenje stanja ljudskih prava u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine.

Strategija, kao dokument javne politike, treba da odredi strateške pravce delovanja i sistemske metode praćenja stanja ljudskih prava u Republici Srbiji. Takođe će se usmeriti na unapređenje stanja ljudskih prava i razvoj kulture ljudskih prava u zemlji kako bi se postigli najviši univerzalno prihvaćeni međunarodni standardi.

Usvajanje ove Strategije predviđeno je u okviru Akcionog plana za sprovođenje Programa Vlade za period od 2023. do 2026. godine, a Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog ovlašćeni predlažuć.

Posebna radna grupa imaće ključne zadatke koji će obuhvatiti izradu predloga Strategije, definisanje njenih opštih i posebnih ciljeva i mera, kao i identifikaciju aktivnosti koje će biti potrebne za njihovu uspešnu realizaciju.

ZAKLJUČCI EKONOMSKOG DIJALOGA ZA SRBIJU

Početkom 2023. godine Srbija je (uz Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo, Crnu Goru, Severnu Makedoniju i Tursku) dostavila Evropskoj komisiji svoj deveti godišnji Program ekonomskih reformi (eng. Economic Reform Programme ERP) 2023-2025.

Programi svih zemlja su detaljno analizirani od strane Evropske komisije i Evropske centralne banke. Na osnovu tih ocena, doneti su Zajednički zaključci ekonomskog i finansijskog dijaloga između EU i Zapadnog Balkana i Turske (ECOFIN), održanog 16. maja 2023. godine u Briselu, sa posebnim smernicama za svaku od zemalja.

IDENTIFIKACIJA KLJUČNIH IZAZOVA ZA SRBIJU

Komisija je sprovedla nezavisnu analizu i identifikovala tri ključna strukturna izazova za konkurentnost i inkluzivni rast Srbije, oslanjajući se na Program ekonomskih reformi (ERP), ali i druge izvore. Ovi izazovi su: 1. Povećanje zaposlenosti, posebno mladih, žena i ranjivih grupa, i socijalna zaštita u borbi protiv siromaštva. 2. Stvaranje povoljnijeg poslovnog okruženja za investicije. 3. Ozelenjavanje i diversifikacija energetskeg sektora Srbije.

Više informacija je dostupno na sledećem [linku](#).

POČELA REALIZACIJA PROJEKTA „SAFE TRAVEL“ – ZAŠTITA DECE OD SEKSUALNE EKSPLOATACIJE I ZLOSTAVLJANJA

U septembru 2023. godine, Mreža organizacija za decu Srbije započela je sprovođenje projekta „SAFE TRAVEL“ – Zaštita dece od seksualne eksploatacije i zlostavljanja, u saradnji sa institucijom Zaštitnika građana Republike Srbije i Privrednom komorom Srbije.

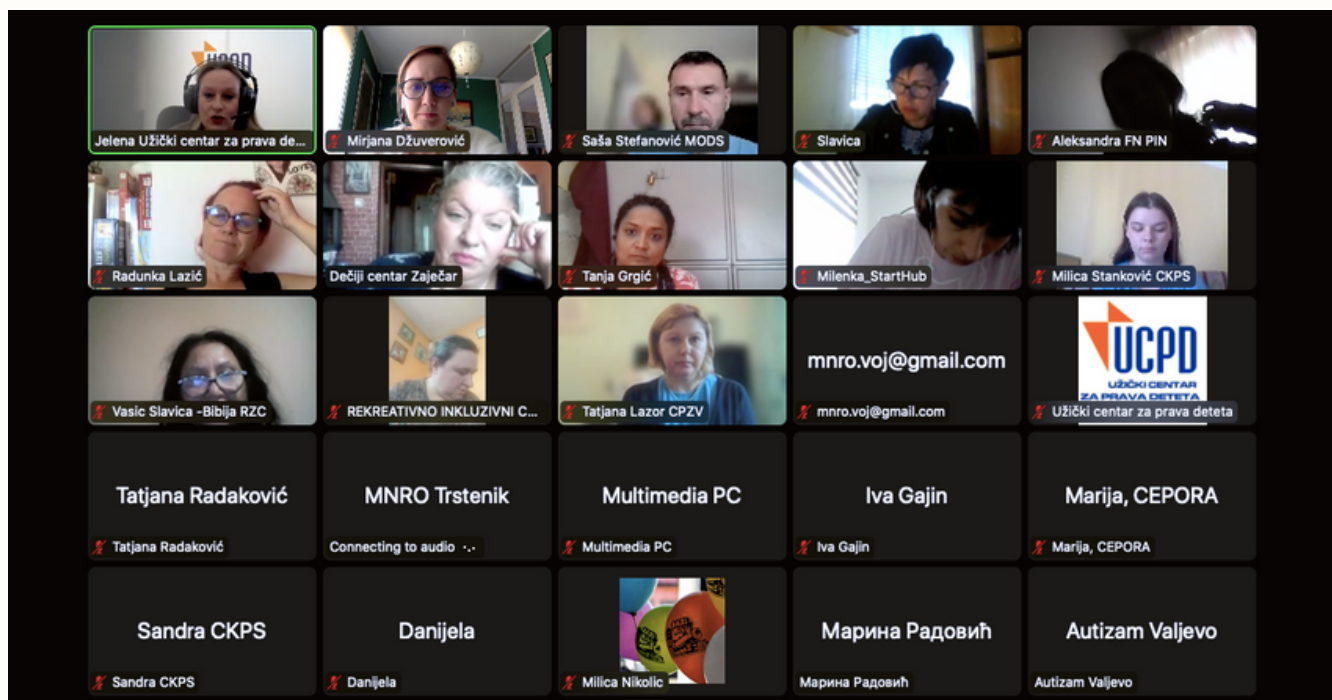
Ovaj projekat ima za cilj borbu protiv seksualne eksploatacije i zlostavljanja dece (SEZ) putem inicijativa za promenu politika zasnovanih na dokazima. Osnovni cilj je unapređenje pravnog okvira u Srbiji, uključujući postavljanje minimalnih odredbi za kompanije koje pružaju usluge u sektoru putovanja i turizma (uključujući avio-prevoznike, hotele i turističke agencije).

Važno je napomenuti da je ovaj problem identifikovan u Indeksu „Out of the Shadows“ 2022 *, gde je naša zemlja ocenjena niskom ocenom (0) u oblasti rešavanja pitanja trgovine i eksploatacije dece u ovom sektoru.

Da bismo postigli cilj okončanja seksualne eksploatacije i zlostavljanja dece, potrebne su nam promene politike, unapređenje propisa i uspostavljanje minimalnih standarda, posebno u Zakonu o turizmu. Takođe nam je potrebno angažovanje kompanija iz privatnog sektora koje posluju sa decom. Industrija turizma i putovanja može odigrati značajnu ulogu u sprečavanju i reagovanju na SEZ putem implementacije politika i procedura koje štite decu od SEZ.

Više informacija je dostupno na sledećem [linku](#).

ODRŽANA SEKTORSKA OBUKA – „UNAPREĐENJE INTERNIH MEHANIZAMA ORGANIZACIJE ZA OČUVANJE BEZBEDNOSTI DECE“

12. oktobra 2023. godine održana je sektorska obuka „Unapređenje internih mehanizama organizacije za očuvanje bezbednosti dece“

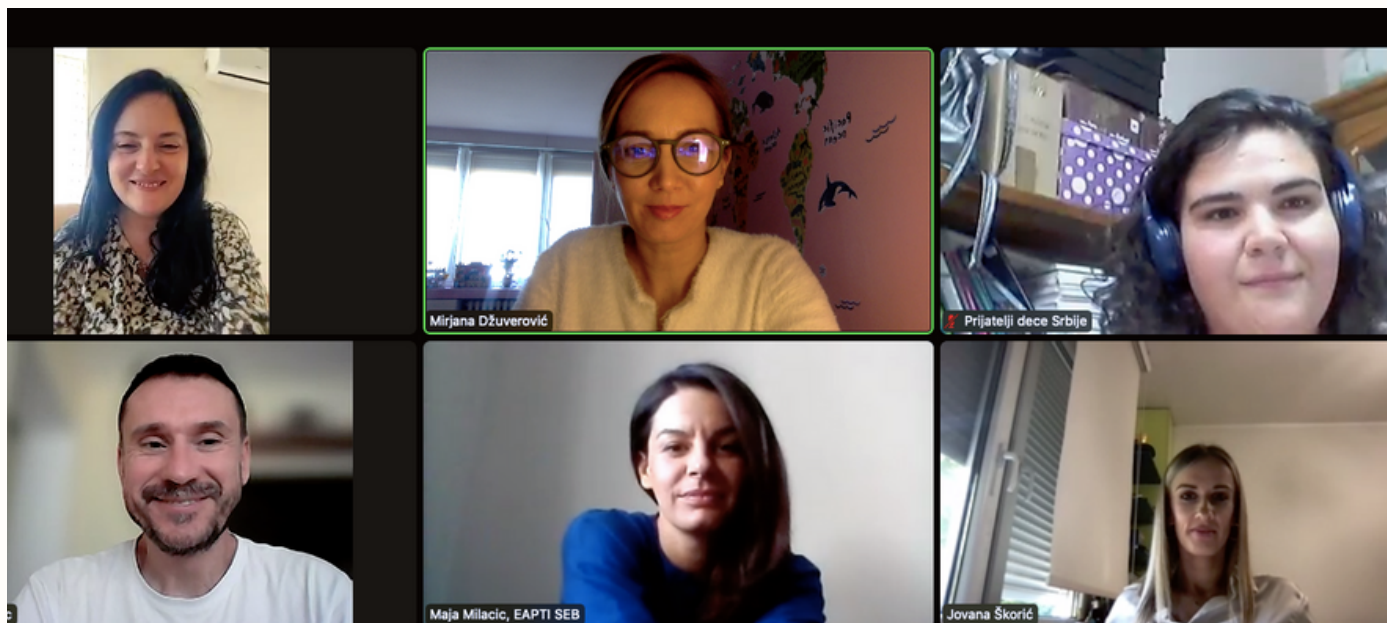
U nameri da se pomogne organizacijama koje rade direktno sa decom i/ili dolaze u kontakt povremeno sa decom, da budu i ostanu okruženje bezbedno za svako dete, Užički centar za prava deteta i Mreža organizacija za decu Srbije (MODS) organizovali su obuku za unapređenje internih mehanizama organizacije za očuvanje bezbednosti dece.

Više informacija je dostupno na linku [ovde](#).

Obuka obuhvata i individualno mentorstvo kako bi organizacije praktično inkorporirale standarde zaštite dece u svoj rad.

Organizacije civilnog društva su na različite načine usmerene na unapređenje položaja pojedinaca i porodica u društvu. Da bi organizacije pokazale svoju posvećenost zaštiti dece i da bi se prema ovoj temi odnosile na sistematičan i odgovoran način, važno je da uspostave i unaprede mehanizme za očuvanje bezbednosti dece sa kojom rade, da preduzmu sve da im ne naude, da vode računa o tome ko dolazi u kontakt sa decom na aktivnostima, da deluju preventivno i da imaju mehanizam za reagovanje i prijavu svake sumnje i/ili zabrinutosti za bezbednost dece.

ODRŽAN SASTANAK KOORDINATORA TEMATSKIH GRUPA MODS-A

18. oktobra 2023. godine, održan je sastanak koordinatora tematskih grupa MODS-a. Sastanku su prisustvovala nove koordinatorke tematskih grupa MODS-a:

-**Maja Milačić** (GRiG), koordinatorica TG Socijalna i zdravstvena zaštita (stanovanje),

-**Aleksandra Milutinović** (Okular), koordinatorica TG Obrazovanje, kultura i mediji (medijska pismenost, rani razvoj),

-**Dubravka Kahrmanović** (Prijatelji dece Srbije), koordinatorica TG Održivost (zaštita životne sredine, inovacije, digitalizacija) i

-**Jovana Škorić** (Centar za nestalu i zlostavljanju decu), koordinatorica TG Zaštita dece od nasilja i rodno nasilje i rodna jednakost.

Teme sastanka obuhvatale su pregled dosadašnjeg rada i doprinosa tematskih grupa, definisanje budućih planova i prioriteta, razmatranje ključnih zagovaračkih aktivnosti, unapređenje komunikacije i saradnje između članica MODS-a koje su tematski povezane.

Tematske grupe su zasnovane na prioritetima iz Strateškog plana MODS-a za period 2023-2028 sa ciljem da ovaj format saradnje doprinese boljem praćenju javnih politika relevantnih za prava deteta članica MODS-a, kao i unapređenju saradnje sa relevantnim državnim organima, institucijama i međunarodnim organizacijama.

Više informacija je dostupno na linku [ovde](#).

ODRŽAN SASTANAK UPRAVNOG ODBORA MODS-A

U ponedjeljak, 23. oktobra, u prostorijama SOS Dečija sela Srbija, u hibridnom obliku, održan je sastanak Upravnog Odbora (UO) na kojem su prisustvovali članovi UO: Jasmina Miković, predsednica Upravnog odbora MODS-a, Dragana Soćanin, Gordana Plemić, Tatjana Lazor Obradović, Marko Tošić, Kenan Rašitović, Iva Eraković, Aleksandra Milutinović.

Više informacija je dostupno na linku [ovde](#).

Na sastanku je Saša Stefanović, direktor MODS-a, predstavio Godišnji izveštaj o radu MODS-a za 2022. godinu. Izveštaj je detaljno analizirao aktivnosti i postignuća organizacije tokom prethodne godine, a članovi UO su jednoglasno usvojili ovaj dokument, izražavajući zadovoljstvo radom MODS-a u prethodnom periodu. Takođe, sastanak je bio prilika da se predstavi predlog Godišnjeg izveštaja MODS-a za 2023. godinu, koji je prezentovao direktor Saša Stefanović.

Upravni Odbor je takođe raspravljao o pripremama za nadolazeću Skupštinu MODS-a, uključujući pristigle prijave za članstvo u organizaciji.

www.zadecu.org